

MEMORIAŁ SZEFA SZTABU GŁÓWNEGO, GEN. W. STACHIEWICZA
W SPRAWIE KREDYTÓW NA SZEŚCIOLETNI PLAN
ROZBUDOWY POLSKICH SIŁ ZBROJNYCH

Jedną z najważniejszych kwestii w życiu wewnętrznym ostatnich lat Drugiej Rzeczypospolitej była sprawa programu gospodarczego, zwanego czteroletnim planem inwestycyjnym. Program ten, jak wiadomo, wiązał się ściśle z zagadnieniem potencjału wojennego Polski. Na tematy te zwróciło uwagę ostatnio kilku badaczy w interesujących monografiach¹. W publikacjach tych jest jednak sporo rozbieżności, a zwłaszcza w sprawie finansowania czteroletniego planu inwestycyjnego oraz sześcioletniego planu rozwoju sił zbrojnych. Warto więc w tej sytuacji opublikować dokument, który stanowi jedno z najciekawszych i istotnych źródeł do zrozumienia zagadnień inwestycji wojskowych i ogólnopaństwowych Polski międzywojennej. Dokumentem takim jest memoriał szefa Sztabu Głównego WP, gen. Wacława Stachiewicza, do ówczesnego prezesa Rady Ministrów Felicjana Sławoja Składkowskiego w sprawie kredytów na sześcioletni plan rozbudowy polskich sił zbrojnych.

Wprawdzie Eugeniusz Kozłowski dotarł do wspomnianego dokumentu i wyzyskał go w swej monografii, jednak ze względu na to, że sprawy gospodarcze były ujęte marginesowo wyzyskał fragmentarycznie². Szkoda, że memoriału nie uwzględnili w swych studiach Marian Drozdowski i Tadeusz Grabowski tym bardziej, że ten ostatni korzystał z akt Sekretariatu Komitetu Obrony Rzeczypospolitej (SeKOR), w których zachował się egzemplarz pisma gen. W. Stachiewicza.

Publikowany dokument stanowi wyraz ingerencji szefa Sztabu Głównego w sprawy wewnętrzne resortu kierowanego przez Ministra Skarbu, inż. Eugeniusza Kwiatkowskiego, człowieka najbardziej zainteresowanego i kompetentnego do podejmowania decyzji w sprawach finansowania inwestycji gospodarczych. Wyrażenie zaś memoriału, jakoby E. Kwiatkowski nie uświadamiał sobie „konieczności realnego traktowania sprawy pokrycia wydatków na rozbudowę armii”³ — wydaje się krzywdzące. Dowodem tej nielojalnej ingerencji jest niewątpliwie fakt, że memoriał zawierał uwagę: „Ściśle tajne. Do wyłącznej wiadomości P[ana] Prem[iera] gen. Składkowskiego”. Z konceptu zachowanego memoriału dowiedzieć się jednak można, że jeden z egzemplarzy miał być skierowany do generalnego inspektora sił zbrojnych — E. Rydza-Śmigłego, a odpis do ministra spraw wojskowych, gen. Tadeusza Kasprzyckiego⁴, natomiast żadnej kopii do Ministra Skarbu.

Publikowany dokument zachował się w tomie 5 akt SeKOR w Centralnym

¹ Marian Drozdowski, *Polityka gospodarcza rządu polskiego 1936—1939*. Warszawa 1963; Tadeusz Grabowski, *Inwestycje zbrojeniowe w gospodarce Polski międzywojennej*. Warszawa 1963; Eugeniusz Kozłowski, *Wojsko Polskie 1936—1939. Próby modernizacji i rozbudowy*. Warszawa 1964.

² Por. Kozłowski, op. cit., s. 40.

³ Por. publikowany memoriał.

⁴ CAW, Kancelaria Sztabu Głównego, t. 187.

Archiwum Wojskowym. Cechy formalne dokumentu wskazują, iż jest to pierwszy egzemplarz. Stąd też nie wiadomo nawet, czy jakiś inny egzemplarz został przesłany przez Stachiewicza do Składkowskiego i czy dotarł do adresata. Nie mamy w tym względzie żadnych informacji. Z wspomnianego uprzednio konceptu memoriału pochodzi wiadomość o dokładnej dacie dokumentu 22 grudnia 1936 r.⁵ oraz autorstwie opracowania. Przygotował je ppłk. Edward Ulanicki.

*

W przypisach tekstowych (oznaczonych kolejnymi literami alfabetu) przygotowanych do publikowanego dokumentu wyjaśniono różnice pomiędzy tekstem oryginału i zachowanego konceptu. Wyjaśnienia dotyczące spraw merytorycznych ograniczono do najbardziej niezbędnych (oznaczono kolejnymi cyframi).

Dokument był pisany na maszynie i w oryginale zawiera 22 strony. Do publikowanego dokumentu załączono jako aneksy dwa pisma E. Kwiatkowskiego oraz pismo Stachiewicza do Kwiatkowskiego, datowane 22 października 1936 i gen. A. Litwinowicza z 12 grudnia 1936 (to ostatnie pismo łączy się jedynie pośrednio z publikowaną korespondencją). Niestety, nie odnaleziono dwóch innych załączników, a więc pisma z 21 oraz 27 października 1936, o których mówi się w publikowanych aneksach.

Memoriał Stachiewicza oraz aneksy opublikowano w całości. Aneksy załączone są po podstawowym dokumencie, za jaki uznano tutaj memoriał, choć trzy z nich noszą wcześniejszą datę.

Skróty stosowane w oryginale częściowo rozwiązano, ujednociono też modernizację pisowni.

Piotr Stawecki

1936 grudzień 22, Warszawa. Pismo Szefa Sztabu Głównego, gen. bryg. Wacława Stachiewicza do Prezesa Rady Ministrów, gen. Felicjana Sławoja-Składkowskiego w sprawie zabezpieczenia kredytów na sześcioletni plan rozbudowy armii i czteroletni plan gospodarczy.

Stanowisko Pana Ministra Skarbu wobec sprawy funduszu inwestycyjnego, zajęte przez niego w piśmie do p. Ministra Spraw Wojskowych, które w odpisie załączam, oraz niezbyt jasne zdawanie sobie sprawy z konieczności realnego traktowania sprawy pokrycia wydatków na rozbudowę armii, co się ujawniło już w dyskusjach nad budżetem na rok 1937/38, zmuszają mnie do przedstawienia Panu Generałowi całokształtu zamierzeń rozbudowy armii oraz inwestycji związanych z podniesieniem obronności kraju, jak również finansowych możliwości realizacji tych zamierzeń.

A. Rozbudowa armii

I. Ogólne koszty planu rozbudowy armii.

Koszty te składają się z trzech następujących grup:

1) ^a Kwoty potrzebne na doprowadzenie wyekwipowania i uzbrojenia armii według obecnych organizacji i obecnego O. de B. do stanu całkowitego pokrycia. Sumy te wynoszą 139 000 000 zł.

2) ^b Wydatki pieniężne, związane z dozbrojeniem armii i modernizacją sprzętu,

⁵ Oryginał jest datowany: grudzień 1936 r., nie ma daty dziennej.

^a W koncepcie pisma przed słowem „kwoty” występują słowa „tak zwane sumy A. — tj.”

^b Jak wyżej, „tak zwane sumy B. — tj.”.

które wynoszą 643 000 000 zł, a łącznie z zakupem zapasów surowców i półfabrykatów dla celów przemysłu wojennego 751 500 000 zł^c.

3) Dalsze koszty rozbudowy broni, służb i przemysłu wojennego.

Koszty te w przybliżeniu wynoszą na: przemysł wojenny 240 000 000 zł, rozbudowę broni i służb 2 372 000 000 zł, fundusz doświadczalny (badania geologiczno-górnictwa poszukiwania złóż, wynalazki w dziedzinie techniki wojennej) 12 000 000 zł. [Razem] 2 804 000 000 zł.

Powyższe kwoty traktuję na razie jako czysto orientacyjne, z tym jednak, że zostały one bardzo dokładnie przepracowane i przekalkulowane przez Sztab Główny.

Przyjmując, że szereg pozycji będzie można jeszcze nieco obniżyć, gdyż cyfry te są ogólnikowe, sądzę, że całość wydatków łącznie z surowcami i budownictwem wyniesie około 3 500 000 000 zł.

II. Plan pokrycia.

1. Według oświadczenia p. Ministra Spraw Wojskowych, gen. dyw. Kasprzyckiego w dniu 15 września, potwierdzonego dnia 17 listopada z budżetu wojska na rezerwę zaopatrzenia będzie przeznaczona:

	rocznie	w ciągu 6 lat
	200 000 000	1 200 000 000
2. z kredytów inwestycyjnych	100 000 000	600 000 000
3. z kredytu francuskiego	—	500 000 000
4. z sum zamrożonych w Niemczech	27 000 000	27 000 000
5. FON		300 000 000
6. Pożyczka wewnętrzna		500 000 000
		<hr/>
Razem w ciągu 6 lat		3 127 000 000

^c W koncepcie pisma po sumie 751 500 000 zł występuje *passus*, który nie znalazł się w maszynie napisie oryginalu. Brzmi on: „Na powyższą sumę składają się następujące pozycje: a) Broń będąca już na wyposażeniu — doprowadzenie rezerwy strategicznej do ustalonej przez KSUS wysokości. b) Nowa broń, a więc — granatniki, działko 37 mm, — działko 40 mm w ilościach ustalonych przez KSUS. c) Amunicja — doprowadzenie rezerwy strategicznej do ustalonej przez KSUS wysokości. d) Sprzęt radio — stacje N₁ i N₂. 3) Dalsze koszty rozbudowy broni, służb i przemysłu wojennego. Koszty te są bardzo przybliżone. Będą one mogły ulec jeszcze dość znacznym zmianom w poszczególnych działach. Podane cyfry traktuję na razie czysto orientacyjnie, przy czym melduję, że niektóre z poniższych pozycji, jak rozbudowa artylerii, lotnictwa oraz przemysłu wojennego zostały już przez KSUS ustalone, pozostałe nie były jeszcze przedmiotem obrad KSUS, zostały jednak przez Sztab Główny przepracowane i skalkulowane. Koszty te są następujące:

na rozbudowę

a) przemysłu wojennego	420 000 000 zł
b) lotnictwa	520 000 000
c) artylerii (bez mag. mob.)	360 000 000
d) fortyfikacji stałych	200 000 000
e) OPL	500 000 000
f) broni pancernej	200 000 000
g) oddziałów motorowych	30 000 000
h) obrony ppanc.	240 000 000
i) saperów	38 000 000
j) łączności	40 000 000
k) broni chemicznej	24 000 000
l) motoryzacji dowództw i służb	45 000 000
m) marynarki wojennej	120 000 000
n) na fundusz doświadczeń (badania geologiczne, wynalazki wojskowe)	12 000 000

2 804 000 000 zł

Razem wszystkie trzy grupy wydatków wynoszą 3 695 500 000 zł. Do tego dochodzą jeszcze surowce, których na razie nie jesteśmy w stanie obliczyć i budownictwo, które tylko częściowo zostało wliczone do kosztów rozbudowy poszczególnych broni⁷.

III. Analiza poszczególnych pozycji pokrycia planu.

1) 200 000 000 zł rocznie z budżetu wojskowego na rezerwę zaopatrzenia przez 6 lat.

Kwota powyższa, która powinna być jedną z najbardziej niewzruszonych podstaw pokrycia planu już w świetle możliwości realizacji w roku budżetowym 1937/38 (a więc w pierwszym roku z zakreślonego do realizacji sześćdziesięciu lat) zatracą swoją wyrazistość.

Dla zachowania planowości rozbudowy armii koniecznym jest, aby z sum przewidzianych planem pokrycia były realizowane jedynie kredyty, przeznaczone na dobrojenie i modernizację sprzętu bądź na potrzeby podpadające pod pojęcie rozbudowy armii.

Już jednak przy układaniu budżetu rezerwy zaopatrzenia na rok 1937/38 musiałem zrobić odstępstwo od tej kardynalnej zasady, przyjmując do budżetu znaczne kwoty na budownictwo i sprzęt szkolny, gdyż nie widziałem możliwości pokrycia tych wydatków w ramach zwykłego budżetu wojskowego, a nieuwzględnienie ich godziłoby w podstawy przygotowania armii do zadań wojennych.

Jednak i mimo to, możliwość całkowitej realizacji 200 000 000 zł preliminarza budżetowego rezerwy zaopatrzenia jest mocno problematyczna, gdyż jak to wynika z budżetu wojska, opracowanego przez MSWojsk. — pozycje podpadające pod pojęcie rezerwy zaopatrzenia wynoszą tam zaledwie 150 000 000 zł.

Pokrycie brakującej sumy w wysokości 50 000 000 zł ma nastąpić w drodze przyznania dodatkowego budżetu. W tej samej drodze ma być również uzyskane pokrycie na ca 60 000 000 zł, którą to cyfrę uważam za minimalne zwiększenie budżetu vegetacyjnego, a więc łącznie potrzeby wojska wynoszą około — 110 000 000 zł ponad budżet normalny.

Według posiadanych przeze mnie wiadomości deficyt tegorocznego budżetu Państwa może wynieść około 30 000 000 zł.

Należy liczyć się z tym, że wobec deficytu w tym roku budżetowym, deficyt roku przyszłego (o ile tegoroczne wpływy państwowe nie wzrosną bardzo wydatnie) — zwiększy się, tym bardziej, że ogólny budżet Państwa został podniesiony o 71 000 000 zł.

W tych warunkach budżet dodatkowy, który opiera się na nadwyżce wpływów rzeczywistych nad preeliminowanymi, jest rzeczą więcej niż problematyczną i nie ma żadnych danych realnych, na podstawie których można by liczyć w ciągu roku budżetowego na zwiększenie budżetu wojska o sumę 110 000 000 zł. Muszę więc tego rodzaju sposób załatwienia niedoboru 50 mln zł na rezerwę zaopatrzenia — uważać za iluzoryczny.

2) 100 000 000 zł rocznie z kredytu inwestycyjnego na rezerwę zaopatrzenia.

Analizę możliwości realizacji kredytów inwestycyjnych, przedstawiam w dalszej części mojego referatu.

Tu muszę jedynie podkreślić, że Pan Wicepremier Kwiatkowski, jak to wynika z jego pisma do Pana Ministra Spraw Wojskowych, traktuje kwotę 100 000 000 zł na potrzeby wojskowe jedynie jako kwotę, ustalając proporcje pomiędzy inwestycjami gospodarczymi, a wojskowymi i uważa, że z braku środków rynku wewnętrznego, kwota ta będzie pokryta z kredytów zagranicznych — a zatem w roku przyszłym, z kredytu francuskiego.

Gdybym nawet przyjął, że takie stanowisko Pana Wicepremiera Kwiatkowskiego nie zostanie zaakceptowane, to wobec małych możliwości osiągnięcia w roku przyszłym pokrycia projektowanej kwoty z kredytu inwestycyjnego, muszę uważać kwotę 100 000 000 zł w roku 1937/38 za nierealną.

A więc druga już pozycja z planu pokrycia byłaby pozycją właściwie fikcyjną.

3) Kredyt francuski.

Z kredytu francuskiego otrzymamy 2 600 000 000 franków francuskich. Ponieważ opracowujemy plan na 6 lat, trzeba będzie prawdopodobnie odliczyć te sumy, które będziemy musieli po 4 latach zacząć spłacać rządowi francuskiemu. W każdym razie na najbliższe 4 lata ta pozycja wydaje się być czystą.

4) Sumy zamrożone w Niemczech

Z tego tytułu możemy liczyć na 27 mln zł. Pozycja ta wydaje się zupełnie realna. Chodziłoby o definitywne ustalenie, że kwota ta nie będzie zwrócona kolei ze strony wojska.

5) i 6) FON i pożyczka wewnętrzna

Kwoty z ofiar na FON i wpływy z ewentualnej pożyczki wewnętrznej podane są na podstawie przewidywań Pana Ministra Spraw Wojskowych. Co do stopnia realności tych sum, trudno mi cośkolwiek powiedzieć — obawiam się jednak, że są one zbyt optymistycznie liczone.

Reasumując, jeżeli będziemy plan rozbudowy armii realizować w takim układzie warunków, jak się to już obecnie zarysowuje — to możemy realnie liczyć w ciągu 6 lat na:

1 700 000 000 zł (licząc: 150 mln × 6 lat)	900 000 000 zł
kredyt francuski ±	500 000 000 zł
FON i pożyczka wewnętrzna licząc tylko na: 25% przewidywanej przez m. in. Kasprzyckiego sumy	200 000 000 zł
kredyt inwestycyjny już przyznany i zamrożony kredyt niemiecki, okrągło	100 000 000 zł

w stosunku do 3 500 000 000 zł zapotrzebowania.

Jak z tego wynika — możliwości otrzymania kwot na rozbudowę armii wydają się znacznie skromniejsze niż to było przedstawione w dotychczasowych dyskusjach. Taki sposób stawiania sprawy dobrojenia armii kryje w sobie duże niebezpieczeństwo. Obliczenia bowiem, na których sprawa dobrojenia armii ma być oparta, muszą być jasne, dalekie od fikcyjności.

Jedynie jasny rachunek po stronie wpływów daje możność ujęcia zagadnienia dobrojenia armii w sposób właściwy i uniknięcia tak szkodliwych w tej dziedzinie złudzeń i zbytniego optymizmu.

Muszę jednak tutaj podkreślić, że wszelkie obniżenie wydatków na dobrojenie armii zmusi nas do redukcji naszych zamierzeń, których osiągnięcie uważam za minimum tego, do czego powinniśmy dążyć w naszych warunkach.

B. Inwestycje cywilnych resortów niezbędne z punktu widzenia obrony państwa

I. Czteroletni plan inwestycyjny

We wrześniu 1936 r. Pan Wicepremier Kwiatkowski zapowiedział, że dla realizacji czteroletniego planu inwestycyjnego zostaną zmobilizowane w kraju nadzwyczajne środki kredytowe w przypuszczalnej wysokości jednego miliarda ośmiuset milionów złotych, dla wszystkich resortów państwowych. Podstawą resortowych planów inwestycyjnych miały być kredyty na okres czteroletni, wynikające z podziału tej sumy.

W miesiąc po tym, po złożeniu przez resorty projektów swych programów inwestycyjnych, Ministerstwo Skarbu oświadczyło, że wysokości przewidywanych

d W koncepcie pisma na marginesie dopisek, prawdopodobnie W. Stachiewicza: „W piśmiech do p. ministra spraw wojskowych zdanie podkreślone brzmi: „tzn. licząc na minimalne wpływy z tych źródeł!”.

kredytów inwestycyjnych na okres czteroletni są nieaktualne, wobec czego plany resortów muszą być dostosowane do rozmiaru kredytów, które zostaną ustalone tylko na rok 1937.

Jako orientacyjna wysokość kredytu inwestycyjnego na rok 1937 przyjęło Ministerstwo Skarbu 380 mln zł dla resortów cywilnych, plus 100 mln zł na inwestycje ściśle wojskowe.

Szczegółowy podział sumy 380 mln zł na resorty cywilne przedstawia się następująco:

Nazwa resortu	Orientacyjny czteroletni kredyt zażądany przez resorty	Kredyt inwestycyjny na 1937 r.	
		zażądany przez resorty	zaproponowany przez Min. Skarbu
1	2	3	4
		w mln zł	
Min. Komunikacji			
a) koleje żelazne	427	102	60
b) drogi kołowe	300	75	65
c) inwestycje wo dnie	260	49,1	30
Razem	987	226,1	155
Min. Przemysłu i Handlu			
a) Gdynia, żegluga i rybactwo	117,8	29,4	15
b) elektryfikacja	118	30,2	20
c) gazyfikacja	35	21	**
Razem	270,8	80,6	35
Min. Poczty i Telegrafów	93,5	17,7	6*
Min. Spraw Wewnętrznych			
a) inwestycje miejskie	627	142	65****
b) wodociągi na Śląsku	2	0,8	0,8
Razem	629	142,8	65,8
Min. Skarbu			
a) budownictwo mieszkaniowe miejskie	160	35	35****
b) budownictwo mieszkaniowe wiejskie	20	5	5
Razem	180	40	40
Min. Rolnictwa			
Inwestycje wiejskie	195	48	30
Ogółem	2 355,3	552,2	331,8*****

Uwaga:

* z tym, że resztę wygospodaruje Min. Poczty i Telegrafów wewnątrz resortu,

** wniosek Min. Skarbu podaje, że wysokość tego kredytu jest rozpatrywana,

*** w tym 13 mln zł z Funduszu Pracy,

**** w tym 12 mln zł z Funduszu Pracy,

***** ponadto ok. 40 mln zł, które min. Kwiatkowski zostawia sobie jako rezerwę.

Sprawa 100 mln zł, przeznaczonych na wojsko, została omówiona w części „A” niniejszego pisma.

II. Uzasadnienie inwestycji, koniecznych z punktu widzenia obrony Państwa, w resortach cywilnych.

Jak widać z powyższego zestawienia, redukcje kredytów inwestycyjnych objęły głównie programy resortów: Komunikacji, Poczty i Telegrafów, oraz Przemysłu i Handlu, których inwestycje mają szczególne znaczenie dla wojska z punktu widzenia obrony Państwa. W programach bowiem tych trzech resortów zawarte są ważne pod względem wojennym pozycje, wynikające z planów Sztabu Głównego.

Ponadto wojsko jest silnie zainteresowane w programach inwestycyjnych Ministerstwa Skarbu i Spraw Wewnętrznych z uwagi na konieczność uwzględnienia przez te resorty inwestycji o charakterze mobilizacyjnym.

W szczególności dezyderaty Sztabu Głównego w odniesieniu do projektowanych inwestycji są następujące:

1) W Ministerstwie Komunikacji

a) Koleje żelazne

Plan inwestycji kolejowych opracowanych na podstawie żądań Sztabu Głównego i zatwierdzony przez Pana Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych obejmuje:

1. Budowę kilku nowych linii kolejowych, usprawnienie istniejących sieci (drugie tory) oraz rozbudowę węzłów dla zwiększenia przelotności na głównych magistralach^e.

2. Niezbędne inwestowanie w taborze kolejowym (nowe parowozy, wagony i szczególnie ważne na czas wojny hamulce zespolone). Są to inwestycje niewątpliwie pierwszej kolejności, których koszt najskrupulatniej liczony przekracza zaprojektowaną w programie czteroletnim sumę 427 mln zł, którą Ministerstwo Komunikacji podało, licząc się z możliwościami finansowymi Państwa.

Koszt inwestycji kolejowych, przewidzianych do zrealizowania w roku 1937 — Min. Komunikacji oblicza na 102 mln zł. Ministerstwo Skarbu proponuje zredukować tę sumę do 60 mln zł.

Przy takiej redukcji rocznych dotacji inwestycyjnych trzeba się liczyć, że budowa żądanych przez wojsko linii kolejowych rozciągnie się na 11 lat, co ze względu na niezbędne pogotowie wojenne kolei (zwłaszcza w porównaniu z Niemcami i Sowieciami) jest rzeczą niedopuszczalną.

Podkreślam przy tym, że w latach ostatnich PKP nie były dostatecznie inwestowane, co powoduje stałe narastanie potrzeb, równocześnie zaś pogorszenie stanu technicznego i w konsekwencji przydatności kolei do zadań wojennych.

Z tych względów uważam, że zredukowany ostatecznie we wniosku Min. Komunikacji kredyt na inwestycje kolejowe w r. 1937 do wysokości 80 mln zł jest dotacją minimalną, która w następnych latach musi być podniesiona do wskazanej na wstępie wysokości 102 mln zł, jeżeli chcemy, aby program rozbudowy kolei, który wyżej scharakteryzowałem, mógł być wykonany w ciągu 4—6 lat.

b) Drogi kołowe

Czteroletni plan rozbudowy sieci drożnej, opracowany na podstawie dyrektyw Sztabu Głównego, jest obliczony minimalnie na 300 mln zł. Dotacja roczna powinna wynieść 75 mln zł.

Plan ten obejmuje:

1. Konserwację istniejących dróg, która zasadniczo powinna być pokrywana z normalnych środków budżetowych, co pozwalałoby na odciążenie kredytu inwestycyjnego o kilkadziesiąt milionów zł.

2. Budowę ulepszonych nawierzchni na istniejących drogach.

3. Budowę nowych dróg.

^e W koncepcie pisma dopisek: „Trasę nowych linii podaje zał. nr 1”. Załącznika jednak ani przy oryginale pisma ani też przy koncepcie nie znaleziono. Przy koncepcie pisma jest ponadto informacja, że załączniki do pisma stanowią: 1) Szkic projektowanych linii kolejowych; 2) Tabela — wykaz inwestycji wodnych 3) Szkic połączeń rozkładowych węzła warszawskiego; 4) Szkic projektowanej trasy gazociągu; 5) Odpis pisma Ministra Skarbu, L. 269/36; 6) Odpis pisma Ministra Skarbu, L. 268/36. Te ostatnie dwa załączniki zachowały się w aktach, zamieszczono je też w niniejszej publikacji.

Po pokryciu kosztów konserwacji i renowacji (budowa ulepszonych nawierzchni), na właściwą rozbudowę dróg wypadnie zbyt mała suma, ażeby liczyć na realizację całego planu w ciągu 4 lat.

Jeżeli koszty normalnego utrzymania istniejących dróg nie otrzymają odpowiedniego pokrycia w normalnym budżecie, albo kredyt 75 mln zł rocznie nie zostanie zwiększony, to wykonanie planu inwestycyjnego rozciągnie się na okres wielokrotnie dłuższy od 4 lat.

Z tych względów proszę o przyznanie Ministerstwu Komunikacji na rozbudowę dróg w roku 1937 minimalnej sumy 75 mln zł licząc na jej zwiększenie w następnych latach, bądź przez odciążenie kredytu inwestycyjnego od kosztów wegetacyjnych, bądź też przez jego bezpośrednie zwiększenie. Dotychczasowe bowiem ukształtowanie budżetu drogowego tylko pod kątem potrzeb życia codziennego spowodowało zahamowanie planowych inwestycji.

Jeżeli zachowamy tę politykę na przyszłość — to pod względem stanu sieci drożnej będziemy stale się cofali.

c) Inwestycje wodne

Ostatni czteroletni program inwestycyjny ustalony w ramach najniezbędniejszych potrzeb państwowych, wskazuje sumę 260 mln zł, przy czym na rok 1937 przewidziana została kwota 49,1 mln zł. Ministerstwo Skarbu zmniejszyło tę kwotę do wysokości 30 mln zł.

Wobec tego jednak, iż prace specjalne na Kresach winny obejmować na rok 1937 co najmniej roboty przewidziane przez Sztab Główny na sumę 7 183 000 zł, a w proponowanym przez Min. Skarbu kredycie 30-milionowym mogą być pomieszczone zaledwie najniezbędniejsze roboty natury ogólnej, jak regulacja Wisły, budowa zbiornika w Rożnowie i związana z tym regulacja potoków górskich, przebudowa kanału Królewskiego itp., w którym wojsko jest również w najwyższym stopniu zainteresowane, konieczne jest powiększenie budżetu inwestycji wodnych do sumy 37 200 000 zł. Nieuwzględnienie tego postulatu może spowodować znaczne opóźnienie naszych terenowych przygotowań obronnych.

2) W Ministerstwie Poczty i Telegrafów

Czteroletni plan inwestycyjny Min. Poczty i Telegrafów był obliczony na ogólną sumę 93,5 mln zł, z czego w 1937 r. potrzebny był kredyt w wysokości 17,7 mln zł.

W ramach planu czteroletniego — Sztab Główny projektował zrealizować następujące, ważne pod względem wojennym, inwestycje:

— budowę napowietrznych rokad okrążających od południa warszawski węzeł łączności,

— budowę linii kablowej: Warszawa — Siedlce — Brześć.

Ministerstwo Poczty i Telegrafów, które zaangażowało się od kilku lat w budowie ważnego dla celów gospodarczych (rentownego) połączenia kablowego Górny Śląsk — Gdynia, nie jest w stanie wykonać ze swego budżetu wymienionych ważnych dla wojska inwestycji.

W razie otrzymania kredytu inwestycyjnego na rok 1937 w wysokości 6 mln zł — Min. Poczty i Telegrafów zobowiązuje się jedynie do pokrycia (z tych 6 mln) 20% kosztów budowy rokad węzła warszawskiego.

Ponieważ uważam, że ta inwestycja (której ogólny koszt wynosi 2 mln zł) musi być w całości wykonana w r. 1937, przeto proszę o zwiększenie przyznanego Min. Poczty i Telegrafów kredytu inwestycyjnego na rok 1937 do wysokości 7 600 000 zł.

3) W Ministerstwie Przemysłu i Handlu

f) Dotychczasowe kredyty Min. Przemysłu i Handlu nie dawały żadnych możli-

wości realnego traktowania najbardziej podstawowych dla obrony Państwa zagadnień gospodarczych, podlegających kompetencji Ministerstwa f.

Poniżej podaję najważniejsze z tych zagadnień, które powinny być uwzględnione w czteroletnim planie Min. Przemysłu i Handlu oraz muszą znaleźć odpowiedni wyraz w kredytach inwestycyjnych tego resortu już w 1937 r.

Chodzi mi mianowicie o:

a) Plan polityki surowcowej (zarówno dla celów obrony, jak i ogólnogospodarczych).

b) Program renowacji zaniedbanych pod względem inwestycyjnym fabryk i zakładów, stanowiących podstawę przemysłu wojennego.

c) Plan rozbudowy źródeł energetycznych, uniezależnionych od węgla.

Ad a) Przygotowanie źródeł zasobów surowców.

To zasadnicze dla produkcji wojennej zagadnienie w czteroletnim planie inwestycyjnym Min. Przemysłu i Handlu zostało całkowicie pominięte.

Organizacja zasobów surowców musi objąć:

- gromadzenie podstawowych dla przemysłu wojennego surowców
- produkcję materiałów zastępczych dla surowców, których nie posiadamy w kraju
- ustalenie planu wzmożenia istniejącej produkcji górniczej
- ustalenie programu poszukiwań dla surowców kopalnianych (badania złóż, nowe wiercenia, poszukiwanie rud itp.)
- utworzenie ośrodków naukowo-badawczych dla prac geologiczno-eksploracyjnych oraz w dziedzinie materiałów syntetycznych i zastępczych.

Oczywiście dla stworzenia podstaw finansowych tej akcji (ewentualnie z udziałem kapitałów prywatnych) Ministerstwo Przemysłu i Handlu powinno otrzymać odpowiedni kredyt z państwowych funduszy inwestycyjnych.

Wysokość tego kredytu zostanie ustalona po szczegółowym zbadaniu tego zagadnienia przez komisję surowcową powołaną z inicjatywy Sztabu Głównego uchwałą Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów.

Ad 2) Inwestycje dla podniesienia zdolności wytwórczej przemysłu.

Licząc się z faktem, że zdolność produkcyjna przemysłu krajowego wskutek przerwania wkładów inwestycyjnych w latach złej koniunktury znacznie zmalała — Min. Przemysłu i Handlu przewiduje konieczność finansowej interwencji Państwa na rzecz odbudowy warsztatów wytwórczych.

W podstawowych dla celów wojennych działach przemysłu (np. w hutnictwie) produkcja zmalała w stosunku do lat 1926—1928 prawie o 40%. Pod względem nowoczesności metod i jakości produkcji w stosunku do osiągnięć zagranicy stale się cofamy.

W samym hutnictwie żelaznym dla osiągnięcia poziomu wydajności z 1928 r. trzeba wykonać inwestycje wynoszące w ciągu najbliższych lat 61,5 mln zł.

Na unowocześnienie produkcji (która jakkolwiek nie podniesie ogólnej wydajności, jednak wpłynie na jakość i obniży koszt własny) trzeba ponadto około 60 mln zł.

Chcąc zwiększyć wydajność produkcji hutnictwa z roku 1928 o 50% trzeba by inwestować w kopalniach, koksowniach, wielkich piecach, stalowniach i walcowniach ok. 160 mln zł.

f W koncepcie pisma zdanie to brzmiało: „Ponieważ w resorcie tym koncentrują się najbardziej podstawowe dla obrony Państwa zagadnienia gospodarcze, jest rzeczą szczególnie ważną, aby Ministerstwo Przemysłu i Handlu stale uzasadniało w swych planach gospodarczych czynnik bezpieczeństwa Państwa”.

Ponieważ (według twierdzenia właścicieli przedsiębiorstw) wyniki sprzedaży nie wystarczają na pokrycie pełnej amortyzacji, a same przedsiębiorstwa nie są w stanie wykonać tych inwestycji — musi z pomocą przyjść Państwo.

Ten dział inwestycyjny, pominięty w czteroletnim planie wymaga poważnego zastanowienia się i decyzji, gdyż obecny stan przemysłu ciężkiego zagraża podstawom naszej gospodarczej gotowości wojennej.

Min. Przemysłu i Handlu przewiduje możliwość zaangażowania do tych inwestycji kapitałów prywatnych (a zwłaszcza zagranicznych), jednak musiałyby w tym celu dysponować (dla stworzenia warunków zaangażowania tych kapitałów), począwszy od r. 1937 sumą co najmniej 10 mln zł rocznie w okresie czteroletniego planu.

Sprawa ta wymaga rychłego rozpracowania przez Min. Przemysłu i Handlu przy współudziale wojska.

Ad 3) Gazyfikacja

Plan gazyfikacji kraju, opracowany przez Min. Przemysłu i Handlu miał być zrealizowany w ciągu 4 lat, kosztem 35 mln zł. Na 1937 r. niezbędna byłaby kwota 21 mln zł.

Ministerstwo Skarbu na ten cel nie przewidziało żadnego kredytu inwestycyjnego. Zainteresowania wojska w gazyfikacji idą w dwóch kierunkach:

- zorganizowania gazowych źródeł energetycznych dla przemysłu wojennego, niezależniających go od węgla,
- uzyskania produktów pogazowych, niezbędnych dla produkcji materiałów wybuchowych.

W projektowanych inwestycjach gazowych Min. Przemysłu i Handlu główną pozycją, interesującą obecnie wojsko (z powyższych względów) jest budowa gazociągu Rostoki—Radom kosztem 15 mln zł.

O ile rozwój lokalnych zakładów gazyfikacyjnych mógłby być, zgodnie z tendencją Min. Skarbu, oparty na kapitałach prywatnych, to jednak na budowę tak ważnej dla obrony Państwa inwestycji, jak wymieniony gazociąg, muszą się znaleźć środki w państwowych funduszach inwestycyjnych.

Z tego też względu uważam, że Min. Przemysłu i Handlu powinno otrzymać w dziale gazyfikacji kredyt inwestycyjny pokrywający przynajmniej koszt budowy gazociągu Rostoki—Radom, tzn. w roku 1937 — 12 mln zł i w roku 1938 — 3 mln zł.

W związku z tą sprawą muszę podkreślić pewną nieufność Ministerstwa Skarbu do inicjatywy wojska w inwestycjach gospodarczych związanych z obroną kraju.

Projekt budowy gazociągu, pomimo pozytywnej opinii, przedstawicieli wojska oraz Min. Przemysłu i Handlu, które go wszechstronnie zbadały został zakwestionowany przez Min. Skarbu pod względem jego celowości gospodarczej (rentowności). Ponadto Min. Skarbu zastrzegło, że nie ma pewności czy projekt ten jest dostatecznie uzasadniony pod względem geologiczno-górnicyzmu i w związku z tym zasięgało opinii u prywatnych fachowców.

Uważam, że tego rodzaju stanowisko Min. Skarbu nie liczy się z powagą powierzonych wojsku zadań w dziedzinie przygotowania kraju do obrony.

4) W Ministerstwie Spraw Wewnętrznych

Program inwestycyjny tego resortu nie uwzględnia wydatków, koniecznych na cele mob. policji państwowej.

Najpilniejsze potrzeby mob. policji państwowej, wynikające z jej zadań w czasie wojny (ustalonych w porozumieniu ze Sztabem Głównym) są następujące:

— przygotowanie zapasów mob. zaopatrzenia na cały stan wojenny uzupełnień policji państwowej.

— budowa magazynów mob. policji państwowej.

Koszt zaopatrzenia mob., które musi być przygotowane już w roku 1937 wynosi 7 322 000 zł, koszt zaś budowy magazynów dla tego zaopatrzenia 400 000 zł.

Razem na powyższy cel w kredytach inwestycyjnych Min. Spraw Wewnętrznych na rok 1937 musi być zarezerwowana suma 7 722 000 zł.

Podkreślając ważność tych inwestycji dla celów mob., równocześnie muszą zaznaczyć, że zrealizowanie ich w ramach normalnego budżetu będzie bardzo trudne, o czym najlepiej świadczy fakt skreślenia przez Min. Skarbu w budżecie 1937 r. kwoty 400 000 zł, przeznaczonej na budowę magazynów mob. policji państwowej.

5) W Ministerstwie Skarbu

Sprawa rezerw złota na wypadek mob., mająca podstawowe znaczenie dla gotowości wojennej Państwa nie znalazła żadnego wyrazu w dotychczasowych pracach nad czteroletnim planem aktywizacji życia gospodarczego.

Nie rozwijając szerzej zagadnienia tych rezerw (gdyż przekraczałyby to ramy niniejszego pisma), podkreślam jedynie ważność i konieczność jak najszybszego rozpatrzenia tego problemu na tle projektowanych planów gospodarczych.

Jako szczegóły z innej dziedziny przygotowań mob., które muszą znaleźć swój wyraz w kredytach inwestycyjnych Min. Skarbu, podkreślam jeszcze następujące sprawy:

— nieuwzględnienie przez Min. Skarbu w swoim budżecie normalnym na rok 1937 kredytów niezbędnych na przygotowanie zapasów mob. papierów wartościowych i wojennych znaków płatniczych.

Koszt wykonania wszystkich niezbędnych znaków płatniczych, papierów wartościowych i asygnat — wynosi 13 250 000 zł, a druk ich trwać musi 1,5 roku.

W razie wykonania przez Bank Polski papierowego bilonu zastępczego suma powyższa zmniejszy się do 7 350 000 zł (to znaczy, że Bank Polski pokryje 5 900 000 zł).

W każdym jednak wypadku w budżecie normalnym, czy też kredytach inwestycyjnych, na rok 1937 na ten cel musi być zarezerwowana kwota co najmniej 3 mln zł.

Zupełne prawie skreślenie w budżecie sum niezbędnych na druk bilonu papierowego, banknotów i asygnat grozi tym, że już w pierwszych dniach mob. nie będziemy mieli czym płacić, a rekwizycje (bez asygnat) mogą łatwo zamienić się w rabunek.

Brak w normalnym budżecie Ministerstwa Skarbu kredytów na przygotowanie zapasów mob. zaopatrzenia na ustalony w porozumieniu ze Sztabem Głównym stan uzupełnień wojennych dla Straży Granicznej.

Koszt całego wymienionego zaopatrzenia, które musi być przygotowane już w roku 1937, wynosi 1 200 000 zł.

Ponieważ jest bardzo mało szans na znalezienie pokrycia powyżej potrzeby mob. w normalnym budżecie Ministerstwa Skarbu — konieczne jest zarezerwowanie na ten cel wyżej wyszczególnionej kwoty w kredytach inwestycyjnych tego resortu, ustalonych na rok 1937.

Wnioski:

1. Powyższa analiza projektowanych przez Ministerstwo Skarbu kredytów inwestycyjnych (oraz ustosunkowanie się do postulatów wojska) — wykazuje, że w najbardziej zasadniczych działach, stanowiących o potencjale wojennym Państwa — brak najkonieczniejszych inwestycji, decydujących o podniesieniu obronności

kraju. Stan ten grozi cofaniem się pod względem gotowości wojennej, zwłaszcza w stosunku do ostatnich osiągnięć Niemiec i ZSRR.

2. Wysiłki wojska, nie oparte na realnych podstawach finansowych i skoordynowanej, lojalnej współpracy resortów cywilnych, byłyby działaniem w próżni.

Problem bezpieczeństwa Państwa nie może być rozwiązany tylko w ramach budżetu wojska i pewnych końcówek budżetowych resortów cywilnych. Podniesienie potencjału wojennego jest możliwe tylko przy stałym uwzględnianiu czynnika bezpieczeństwa we wszystkich resortach, a przede wszystkim w tych, które kierują życiem gospodarczym Państwa. Konieczności wojenne Państwa decydują w pierwszym rzędzie o kierunkach i poziomach, jakie powinny być osiągnięte przez projektowane inwestycje gospodarcze.

3. Trudności, na jakie wojsko zbyt często natrafia przy realizacji swych postulatów, tłumaczą się przede wszystkim brakiem należytego zrozumienia potrzeb obrony Państwa oraz jakiegokolwiek inicjatywnego i czynnego ustosunkowania się do tych zagadnień wśród wielu czynników resortów cywilnych.

4. Niewspółmierność realnych poczynań (zwłaszcza w działach gospodarczych) z szeroko głoszonymi hasłami przygotowań obronnych — stwarza w społeczeństwie szkodliwą iluzję, że dla obrony „tyle się robi” — gdy tymczasem zwłaszcza w świetle cyfr czteroletniego planu inwestycyjnego, sprawa naszej gospodarczej gotowości wojennej pozostawia bardzo wiele do życzenia.

5. Ponieważ rozbudowa sił obronnych Państwa nie może opierać się na płynnych (jak dotychczas) przewidywaniach finansowych, konieczne jest ustalenie definitywnych ram kredytów dla projektowanych inwestycji związanych z obroną Państwa.

6. W całościach potrzeb państwowych — jego konieczności obronne są najbardziej palące i w żadnym wypadku nie powinny być traktowane ubocznie lub drugorzędnie w stosunku do innych. Dlatego dziwnym wydaje się stanowisko Ministerstwa Skarbu, które ograniczając tak znacznie kredyty na rok 1937 na inwestycje decydujące o podniesieniu obronności Państwa — równocześnie pozostawia bez zmian preliminarz na budownictwo mieszkaniowe i inne inwestycje miejskie.

7. W każdym razie, niezależnie od takich czy innych rozstrzygnięć co do wysokości i rozdziału sum inwestycyjnych, muszą być wreszcie jasno sprecyzowane możliwości kredytowe Państwa w okresie przyjętym za podstawę planowania, tak ażeby zarówno potrzeby inwestycyjne resortów cywilnych, jak i wojska miały zapewnione minimalne podstawy finansowe, a tym samym i nieodzowną ciągłość realizacyjną. Trzeba przy tym sobie jasno zdać sprawę, że wysiłki nad wzmocnieniem potencjału wojennego Państwa nie mogą być rozciągnięte na zbyt długie lata.

Nasz niedorozwój gospodarczy na odcinkach ważnych dla obrony Państwa musi być wyrównany środkami nadzwyczajnymi nawet kosztem innych dziedzin, gdyż w żadnym wypadku czas nie pracuje dla nas.

Reasumcja:

Reasumując całość moich poglądów wyrażonych w części „A” i „B” niniejszego pisma stwierdzam, że przedstawiony stan rzeczy wskazuje wyraźnie na brak zasadniczego zrozumienia wielkości wysiłków, jakie Państwo będzie musiało wykonać dla podniesienia potencjału swej obronności.

Z dotychczasowych poczynań na tle czteroletniego planu inwestycyjnego odnoszę wrażenie, że czynniki decydujące o polityce gospodarczej Państwa — przypuszczają, że uda się im to zagadnienie rozwiązać półśrodkami, lub odwlec do czasów lepszej koniunktury. O takim stawianiu sprawy świadczyć by mogły załączone odpisy pism Pana Wicepremiera Kwiatkowskiego w sprawie postulatów wojska.

Potrzeby związane z obronnością Państwa są olbrzymie i ażeby móc je pokryć choć w części, musimy zmienić nasze dotychczasowe nastawienie i metody działania gospodarczego.

Nie wchodząc w to, czy uświadomienie sobie jasno wielkości tych potrzeb nie zmusi nas do zmiany dotychczasowej polityki gospodarczej Państwa — nie do mnie bowiem należy ta sprawa — uważam jednak za swój obowiązek podkreślić wyraźnie, że o ile dotychczasowe nastawienie i traktowanie tych zagadnień nie ulegnie zmianie — to nasz potencjał wojenny w stosunku do gotowości Niemiec i ZSRR nie tylko nie będzie wzrastał, lecz przeciwnie, będzie ustawicznie z roku na rok malał.

Oryginał maszynopisu
CAW, SeKOR, t. 5.

Szef Sztabu Głównego
W. Stachewicz
Generał brygady

Załącznik nr 1

1936 października 22, Warszawa. Pismo szefa sztabu głównego, gen. Wacława Stachewicza do Ministra Skarbu Eugeniusza Kwiatkowskiego w sprawie żądań finansowych na inwestycje wojskowe.

Opracowywany obecnie w podległym Panu Ministrowi resorcie budżet czteroletniego planu ogólnopństwowych inwestycji gospodarczych — stwarza możliwości realizacji niektórych najpilniejszych postulatów Obrony Państwa, wiążących się z projektowanymi inwestycjami.

Realizacja tych postulatów jest konieczna w dwóch kierunkach: a) w kierunku ściśle wojskowych inwestycji, na które została przez Pana Ministra przeznaczona suma 400 mln zł w ciągu 4 lat; b) w kierunku wysunięcia na czoło przeprowadzanych przez inne, nie wojskowe resorty, tych inwestycji, które są ważne z punktu widzenia Obrony Państwa.

W związku z tym, proszę Pana Ministra o uwzględnienie przy ustalaniu rozdziału kredytów inwestycyjnych na resorty oraz we wnioskach na Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów dezyderatów wojska, zgłoszonych w Ministerstwie Skarbu w toku prac nad budżetem inwestycyjnym. Rozmiary budżetu inwestycyjnego, ściśle wojskowego, są ustalone. Natomiast dezyderaty w odniesieniu do niewojskowych resortów, po ostatecznym ich uzgodnieniu z właściwymi Ministerstwami, przedstawiają się następująco:

1) W programie inwestycyjnym Ministerstwa Komunikacji realizującym większość postulatów Sztabu Głównego proszę o:

— przyznanie na rok 1937 kredytów inwestycyjnych na PKP oraz fundusz drogowy w wysokości zgłoszonej ostatecznie przez to Ministerstwo,

— zwiększenie kredytu na inwestycje wodno-komunikacyjne do wysokości 40 mln zł (czyli o 5 mln więcej od sumy zgłoszonej przez wiceministra Piaseckiego i o 10 mln więcej od propozycji Ministerstwa Skarbu).

W ramach projektowanego kredytu zostałyby zrealizowane następujące ważne pod względem wojskowym inwestycje:

— budowa i wykończenie około 400 km nowych normalnotorowych linii kolejowych oraz budowa jednego mostu na Wiśle,

— rozbudowa węzła warszawskiego oraz kilku innych,

— rozbudowa i przebudowa istniejących linii normalnotorowych (drugie tory) na ważnych dla wojska szlakach.

g Na ostatniej stronie memoriału dopisek odręczny: „W załączniku 2 pisma p. ministra Skarbu”. — Por. załączniki.

— budowa około 200 km dróg bitych oraz ważne dla wojska prace renowacyjne na głównych liniach komunikacyjnych (przebudowa nawierzchni).

— uzęglowanie ważnych dla wojska dróg wodnych, jak Kanał Kamienny, system Prypeci i Kanału Królewskiego, skanalizowanie Przemszy oraz częściowa regulacja górnej Wisły, a ponadto budowa zbiornika na rz. Brynicy oraz regulacja tej rzeki. Szczegółowe plany tych budów zostały opracowane w myśl żądań wojska.

2) W programie Ministerstwa Poczty i Telegrafów zależałoby na zwiększeniu zaproponowanego przez Ministerstwo Skarbu kredytu inwestycyjnego na rok 1937 tak, by umożliwić budowę 450 km dalekosiężnych linii kablowych (6 przewodników telegraficznych i 4 przewodniki telefoniczne) — ważnych zarówno dla życia gospodarczego, jak i niezbędnych pod względem wojennym.

3) W programie Ministerstwa Przemysłu i Handlu oprócz sum przyznanych przez Ministerstwo Skarbu na elektryfikację (20 mln zł na rok 1937) — konieczne jest umieszczenie w budżecie inwestycyjnym Ministerstwa Przemysłu i Handlu na rok 1937 kwoty 12 mln zł oraz na rok 1938 — 3 mln zł na budowę gazociągu Roztoki—Radom, niezbędnego źródła energii w tej części kraju.

Ponieważ uwzględnienie powyższych postulatów w żadnym wypadku nie mogłoby się odbyć kosztem kredytu zarezerwowanego przez Ministerstwo Skarbu do dyspozycji MSWojsk. na cele inwestycji ściśle wojskowych — proszę Pana Ministra o wzięcie powyższych danych pod uwagę przy decydowaniu rozdziału kredytów inwestycyjnych na wyżej wymienione resorty.

Odpis, maszynopis

CAW, GISZ, t. 627/3

Załącznik nr 2

1936 listopad 13, Warszawa. Pismo Ministra Skarbu do Ministra Spraw Wojskowych, gen. T. Kasprzyckiego w sprawie możliwości realizacji 4-letniego planu inwestycyjnego.

W odpowiedzi na pismo z dnia 21 października 1936 L. dz. 1178/Tj/36 wyjaśniam:

Realizacja planu czteroletniego ogólnopństwowych inwestycji gospodarczych zależna jest od zdolności kredytowych naszego rynku wewnętrznego, gdyż cała koncepcja na możliwościach tego rynku została zbudowana.

Globalna więc kwota na inwestycje, obliczona przeze mnie na 1 800 000 000 zł będzie kwotą niestałą i wykonanie planu inwestycyjnego, jak również układanie programu na najbliższy rok będzie zależne od wysokości sum, dostarczonych Państwu przez rynek zewnętrzny.

Obecnie np. w porównaniu do czerwca br. stwierdzamy skurczenie się rynku kredytowego-wewnętrznego.

Środki rynku wewnętrznego w okresie czteroletnim mogą być zastąpione przez środki uzyskiwane z pożyczek zagranicznych.

Pożyczki zagraniczne będą zużytkowane:

1. Na odciążenie kredytu wewnętrznego, ewentualnie jego zastąpienie.

2. Na powiększenie naszych możliwości inwestycyjnych. Kwotę 400 000 000 zł na inwestycje wojskowe na tle 1 800 000 000 zł ogólnej kwoty, którą w okresie 4 lat, sądząc, że będziemy mogli przeznaczyć na inwestycje państwowe w ogóle, należy traktować jako kwotę ustalającą proporcje pomiędzy inwestycjami gospodarczymi a wojskowymi.

Co się tyczy roku 1937, to wobec prawdopodobnego zawodu, jaki sprawia kapitalizacja wewnętrzna, będzie on musiał być oparty w dużym stopniu na kredycie zagranicznym, który znowu przeważnie będzie zużyty na cele wojskowe, zmieniając tym samym stosunek inwestycji gospodarczych do wojskowych na korzyść inwestycji wojskowych.

Wobec warunków, jakie nam narzuca rynek sztuywny, powiększenie kwot na inwestycje w dziedzinie kolejowej, drogowej i wodnej, których znaczenie dla rozwoju gospodarczego, a tym samym i dla zwiększenia obronności kraju należy doceniać — staje się niemożliwością, o ile wykluczy się ewentualność zużycia na te cele kredytów zagranicznych.

W sprawie budowy gazociągu Rostoki—Radom nie mogę się wypowiedzieć, gdyż sprawa jest w badaniu, a materiały potrzebne Ministerstwu nie są nadesłane przez zainteresowane instytucje.

Kredyt na ten cel musiałby wpłynąć na zmniejszenie sum przeznaczonych na inne inwestycje, jak elektryfikacja, drogi i koleje.

W czasie najbliższym — po wyjaśnieniu całokształtu sytuacji w zakresie dyspozycji finansowych na rok 1937 — odbędzie się u mnie narada, w której podejmiemy wspólnie próbę skonkretyzowania planu finansowego i inwestycyjnego na rok gospodarczy 1937.

Odpis, maszynopis CAW, SeKOR, t. 5.

Minister
E. Kwiatkowski

Załącznik nr 3

1936 listopad 16, Warszawa. Pismo Ministra Skarbu, E. Kwiatkowskiego do Szefa Sztabu Głównego, gen. W. Stachewicza w sprawie realizacji planu inwestycyjnego

W odpowiedzi na pismo z dnia 22 października 1936, L. dz. 261/SeKOR oraz z dnia 27 października 1936 r., L. dz. 270/SeKOR tjn./36 przesyłam odpis pisma mego z dnia 13 listopada br. do Pana Ministra Spraw Wojskowych, w którym wyjaśniam sprawy zasadnicze, związane ze sposobem finansowania programu inwestycyjnego.

Odnosnie postulatów powiązania prac przeprowadzonych dla rozładowania bezrobocia z zagadnieniami obronnymi wyjaśniam, że całość planu inwestycyjnego jest powiązana ściśle z podniesieniem obronności, jak również z zagadnieniem rozładowania bezrobocia w drodze organicznego wciągnięcia mas bezrobotnych do nowych i istniejących warsztatów pracy, jakie powstają i rozszerzają się dzięki aktywizacji życia gospodarczego przez roboty inwestycyjne. Własne środki Funduszu Pracy, które na cele zatrudnienia mogą być zużyte na rok 1937/38 preliminowane są w kwocie złotych 35 000 000, z przeznaczeniem:

10 000 000 na Junackie Hufce Pracy, pozostające w dyspozycji wojska

10 000 000 na budowę domów robotniczych

2 000 000 na plany regionalne

13 000 000 na inwestycje samorządowe na terenach specjalnie obciążonych bezrobociem, na których inne roboty inwestycyjne, podejmowane z tytułu programu gospodarczego czy wojskowego, należytego odciążenia nie przeprowadzą.

Względem bezpieczeństwa publicznego oraz potrzeba rozwijania miast naszych, które są zmuszone do wchłaniania coraz większych mas ludności, napływających ze wsi nie pozwolą na uszczuplenie tej kwoty.

Odpis, maszynopis CAW, SeKOR, t. 5.

Minister
Kwiatkowski

Załącznik nr 4

1936 grudzień 12, Warszawa. Pismo II wiceministra spraw wojskowych i szefa administracji armii, gen. inż. A. Litwinowicza do Ministra Skarbu w sprawie kredytów na inwestycje wojskowe.

Powołując się na pismo Pana Ministra z dnia 13 bm., Nr GM 268/36/tjn w sprawie realizacji planu czteroletniego ogólnopaństwowych inwestycji gospodarczych, mam zaszczyt zakomunikować Panu Ministrowi co następuje:

Potrzeby materiałowe Armii oraz związane z nimi wydatki inwestycyjne w okresie najbliższych czterech lat przekraczają znacznie nasze możliwości finansowe w granicach budżetu wojska.

Opracowany przez MSWojsk. plan pokrycia tych wydatków ze środków nadzwyczajnych przewiduje jako jedną z pozycji stałych gotówkowy kredyt inwestycyjny w sumie nie mniejszej od 400 mln zł. W planie moim uwzględniłem również po stronie aktywów wpływy z pożyczki francuskiej.

Uzależnienie sumy 400 mln od koniunktury wewnętrznej, względnie od kredytu zagranicznego stwarza poważną przeszkodę w realizacji zamierzeń MSWojsk. koniecznych dla obrony.

Proszę Pana Ministra o rozważenie przedstawionej wyżej sytuacji oraz pozytywne ustosunkowanie się do mego wniosku L. 1178/tjn/36 B[iuro] Budż[etowej] w sprawie definitywnego ustalenia sum czteroletniego kredytu inwestycyjnego dla MSWojsk.

Odpis, maszynopis

CAW, Kancelaria Sztabu Głównego, t. 111